

Manau gaat bovengronds

Rap rond de megalieten, funk in Parijs

De Nederlandse hitparade is de Franse popmuziek de afgelopen jaren redelijk ter wille geweest. Begin dit jaar brak Alizée, een zestienjarig meisje, door met het nummer 'Moi... Lolita'. Hoewel dit nummer bij het eerste verschijnen twee jaar geleden niet aansloeg, heeft een tweede poging wel het gewenste resultaat opgeleverd. In het jaar 2000 drong de groep Zebda met het nummer 'Tomber la chemise' en een aanstekelijke clip de vaderlandse hitlijsten binnen. In beide gevallen Franstalige popsongs, welluidend en voorzien van aansprekende clips, uitstekend passend binnen een eigentijdse cultuur, die vooral gericht is op het strelen van oog en oor.

Alfons Andriessen

In 1998 baarde de Franse popgroep Manau opzien. Hun eerste single, 'La tribu de Dana', vond binnen de kortst mogelijke tijd de weg naar de hoogste regionen van de hitparade in Frankrijk en de omringende landen. Opmerkelijk was de muziek, het gebruik van instrumenten uit de Franse volksmuziek naast instrumenten uit de popcultuur. Geheel nieuw was dit echter niet, al eerder deed de Bretonse groep Tri Yann van zich spreken, met name in de jaren '80 van de vorige eeuw. Opmerkelijk zijn ook de teksten, die voor een groot deel zijn gebaseerd op Keltische legendes. Wie gaan er schuil achter Manau en vanwaar de fascinatie voor de Keltische cultuur? De internet-site van de groep, www.manau.com, vormde het uitgangspunt voor een bescheiden zoektocht.

Het begin

Manau bestaat ten tijde van het verschijnen van de eerste cd *Panique celtique*

uit drie leden. De drie leden zijn woonachtig in de buitenwijken van Parijs en vinden elkaar in hun Bretonse wortels en hun liefde voor hiphopmuziek. De echte basis wordt gevormd door Martial Tricoche en Cédric Soubiron. Tricoche, die via zijn werk bij de radio in aanraking is geweest met talloze rapmuzikanten, zingt en schrijft de teksten. Soubiron zorgt vanuit zijn studioverleden vooral voor de muziek en de effecten. Bij dit tweetal vrienden voegt zich multi-instrumentalist Hervé Lardic die al in diverse andere popgroepen gespeeld heeft.

De naam van de groep is een oude benaming voor het Engelse eiland Man. Dit is vernoemd naar 'Manannân', een leidsman van de Stam van Dana. In een latere taalvariant is 'Manannân' 'Manau' geworden. Alles begint met het opnemen van de single en als deze aanslaat moet in allerijl een compleet album het licht zien. Dat blijkt al spoedig even succes-

vol te zijn. De single maakt gebruik van een bestaande melodie die Alan Stivell, een gerenommeerde Bretonse popmusicus, eerder gebruikt heeft in zijn hit 'Tri Martolod'. Deze laat het er niet bij zitten en spant een proces aan tegen de groep. De uitkomst van het proces is niet bekend, maar de leden van de groep hebben zich verweerd met de stelling dat het Bretons erfgoed van iedereen is. Deze relativiserende houding hebben ze ook aan de dag gelegd toen ze in 1999 bij de 'Victoires de la musique' een prijs kregen in de categorie Beste Rap-Album van het jaar: het zou slechts gaan om het hergebruiken van liedjes die iedereen kent.

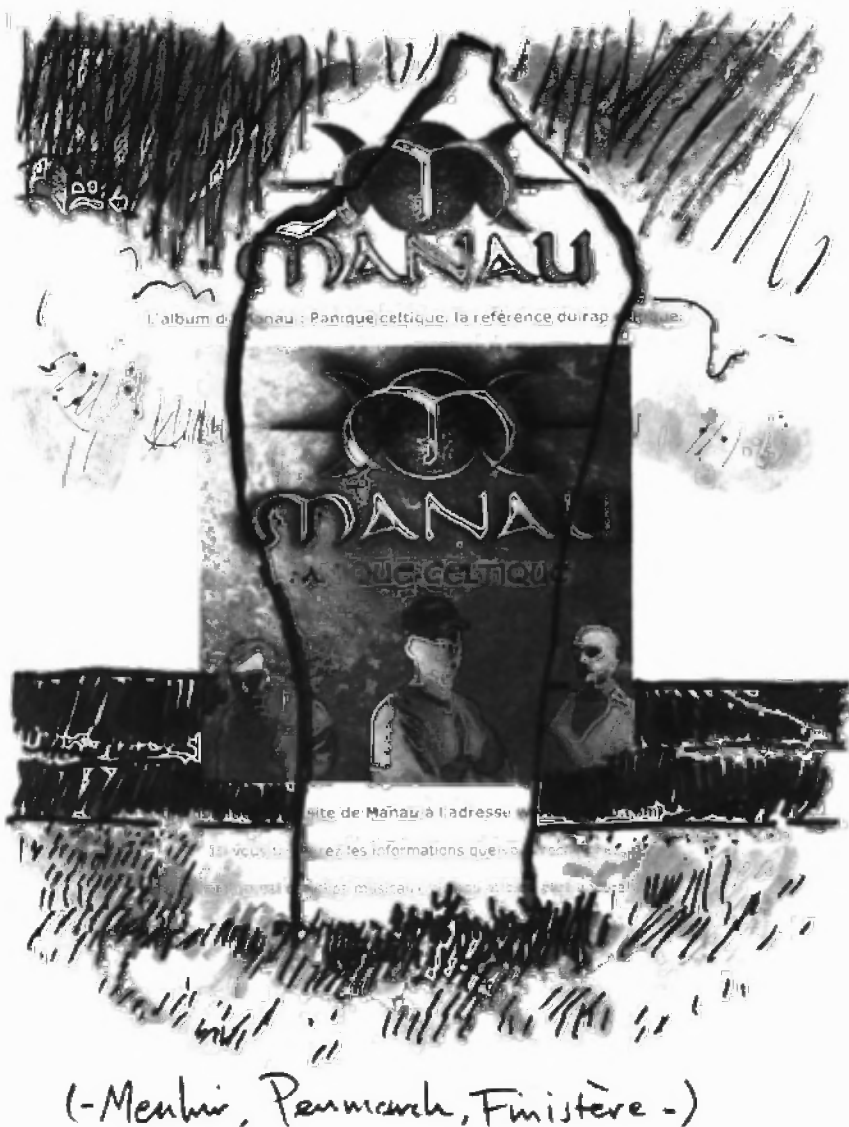
In september 2000 ziet een tweede album het licht met als titel *Fest noz de Paname*. Manau is inmiddels teruggebracht tot een duo, want in 1999 heeft Hervé Lardic de groep verlaten om zich onder de naam 'Air-V' te wijden aan een solocarrière.

Panique celtique

De eerste cd met de titel *Panique celtique* bevat twaalf nummers waarvan het merendeel, namelijk zeven nummers, gewijd is aan Keltische thema's. Het gesproken 'Intro' dat aan het openingsnummer voorafgaat, vertelt de legende van drie jongelingen die, verbannen door hun stam, gedwongen zijn te leven in een hol. Op een dag, tijdens de jacht, ontmoeten ze een druïde en hun

leven verandert. Een stem declameert de tekst tegen een achtergrond van mysterieuze, elektronische klanken. Het openingsnummer is de hit waarmee het succes van de groep begon. Het bevat de beschrijving van een veldslag. De 'Tribu de Dana', de Stam van Dana, levert strijd op de Bretonse vlakten. Het eigen grondgebied moet verdedigd worden tegen de 'Simeriens', een vijandig volk. Voor de strijd roepen

ze de hulp van de goden aan rond de menhirs en drinken 'hydromel', de parallel met de Astérix-verhalen dringt zich op. De strijd is bloedig en de stam delft het onderspit. Dan neemt de strijd een onverwachte wending. De hoorn van de vijand weerklinkt, het signaal om de aftocht te blazen. De ik-persoon is alleen over en hervindt zijn vrouw, zijn zoon en zijn land: hij is de koning geworden van de Stam van Dana.

Opvallend is dat de titelsong louter een beschrijving geeft van het genre waarin de groep Manau zich uitdrukt: 'Un truc (=ding) authentique, mythique et celtique, un mélange ethnique, un nouveau style de musique.'

Het Keltische element moet bijdragen aan de vermenging van stijlen. Niet zonder pretenties overigens, want de hele planeet zou in de ban moeten raken van deze muziek. Manau wordt ook op het Internet gelanceerd. De paniek – het woord uit de titel – zou uitbreken vanwege de komst van dit fenomeen.

Het nummer 'Le chant des druides' verwoordt de opdracht die Manau zich stelt: het doorvertellen van de verhalen uit de overwegend ongeschreven cultuur die via de megalieten tot ons spreekt. Het lied van de druïden kun je horen als je ervoor openstaat. De zanger gelooft er zelf rotsvast in, al heeft hij begrip voor de twijfel van anderen.

'Le chien du forgeron', te vertalen als 'De hond van de smid', bevat de legende van Curchalain, een onoverwinnelijke reus van de Stam van Dana, actief in Ierland, de omgeving van Ulster wordt genoemd. In de legendes is de 'forgeron' een bewoner van de andere wereld, de wereld van de doden.

'Un mauvais dieu' verhaalt van een kwade god die door de druïden is veroordeeld tot een verblijf in de onderwereld, omdat hij te zeer belust was op macht. Hij heeft het voorzien op 'les âmes pures', de zuivere zielen, en is op zoek naar een volgeling. Hij kondigt aan dat zijn gevangenschap voorbij is. Het laatste nummer heet 'Le retour du Roi', 'De terugkeer van de koning'. De koning moet vechten om zijn positie te behouden. Een jonge krijger met een ijskoude blik in de ogen heeft hem uitgedaagd. In het gevecht rekent de koning af met de respectloze aantijging van zijn soevereiniteit.

Niet-thematisch

Naast deze thematische nummers bevat de cd enkele nummers die qua thematiek afwijken van de rest. Ik noem de nummers die er wat mij betreft uitspringen. 'L'avenir est un long passé' ('De toekomst is een en al herhaling') legt een parallel tussen de beide Wereldoorlogen en de ontwikkelingen rond het Front National, een extreem-rechtse groepering die in het Zuiden van Frankrijk regelmatig goede verkiezingsresultaten behaalt. De toonzetting is pessimistisch. Uitgesproken lichtvoetig daarentegen is het nummer 'Mais qui est la belette?'. Het is een parodie op het Bretonse liedje 'J'entends le loup, le renard et la belette' ('Ik hoor de wolf, de vos en de wezel') dat alle Franse kinderen leren en dat veel herhalingen bevat. Het geluid dat de genoemde dieren voortbrengen is afkomstig van hun vreugdekreten, omdat ze zich zeker weten van een prooi. Het nummer maakt gebruik van de bestaande melodie en varieert naar hartelust op de tekst van het volksliedje, zonder overigens het karakter van 'meezinger' uit het oog te verliezen.

Fest noz de Paname

Ook de tweede cd opent met een gesproken 'Intro'. Hierin wordt verteld dat de stam besloten heeft de wereld in te gaan en het isolement te doorbreken. Uitgerust met muziekinstrumenten trekken ze door Gallië en steken zelfs de oceaan over. Uiteindelijk voelen ze echter toch de behoefte terug te keren naar hun geboortegrond. Het eerste wat opvalt bij het tweede album van Manau is de lengte van de teksten. Het gebruik van grote lappen tekst is in de rapcultuur niet ongebruikelijk. Voor het tweede album heeft Manau echter het patent op het genre 'Keltische rap' laten vallen. In het nummer 'Dafunkamanau' wordt de

nieuwe sound aangeduid als funk. In het nummer 'Je jazz les couleurs' wordt 'jazz' als een werkwoord gebruikt dat zich moeilijk laat vertalen. Sporen die afwijken van de op de eerste cd uitgezette koers.

En hoe zit het met de Keltische thematiek? De cd bevat wederom twaalf nummers, waarvan er ditmaal vijf verwijzingen bevatten naar de Keltische thematiek. De verwijzingen op deze cd zijn summier, er worden geen Keltische legenden meer verteld. Wel een moderne legende in het nummer 'Faut pas faire chier mémé' ('Laat opoe met rust'). Een oude vrouw beweegt zich door de wijk waar ze woont met een groot geweer. Al wie het in zijn hoofd haalt haar een strobreed in de weg te leggen wordt een kopje kleiner gemaakt. De balans is eenentwintig doden en drie gewonden. Deze vrouw wordt in het nummer 'Feu follet' nogmaals ten tonele gevoerd. Verwijzingen naar dezelfde personen binnen verschillende nummers komen meermaals voor op dit album.

De stam wordt nog regelmatig genoemd, maar niet meer in verband met de Stam van Dana, zoals op het eerste album. De stam dat zijn nu de mensen met Bretonse wortels. In het nummer 'J'dédicace' ('Ik draag [dit nummer] op') worden ze genoemd, de mensen die opgegroeid tussen beton vervreemd zijn geraakt van hun wortels, maar zich daar vroeg of laat toch van bewust worden. De bewustwording wordt als een enorme verrijking ervaren.

Deze gedachte is ook verwoord door de groep Tri Yann op het album 'La découverte ou l'ignorance' ('De ontdekking' of 'De onwetendheid', dat wil zeggen: van je wortels) uit de jaren '80 van de vorige eeuw.

In verschillende nummers is er sprake van jongeren die hun geboortegrond verlaten en zich in eerste instantie

onbehaaglijk voelen in een vijandige wereld. Toch is de drang om te vertrekken groter dan de angst voor het onbekende. Zoals in het nummer 'Feu follet' de gelijknamige hoofdpersoon zijn ouders om toestemming vraagt om te gaan kijken 'wat er bij de levenden gebeurt'. Als de toestemming uitblijft loopt hij weg uit zijn 'graf'. Er is begrip voor hen die weggaan, want, zoals in 'Fest noz de Paname', vrij te vertalen als 'na de oorlog moest je voor werk naar Parijs'. De veelkeurigheid van de Parijse buitenwijken wordt bezongen en de Bretonse wortels vormen daarbinnen een schakering, even legitiem als welke nationale oorsprong dan ook. De volstreekte gelijkwaardigheid van alle mensen, ongeacht hun herkomst, wordt beleden in 'Tout le monde', een uitbundig en aanstekelijk nummer dat in Frankrijk als opvolger van 'La tribu de Dana' is uitgebracht. Het refrein luidt: 'Zolang als de aarde rond is, al vanaf de oerknal heeft iedereen iedereen nodig.' Het Frans klinkt bijzonder compact doordat 'monde' in de betekenis van 'aarde' en in de uitdrukking 'tout le monde' homoniemen zijn. Daarbij geeft het allitereren van 'le big et le bang' een krachtige ritmische impuls.

Deze gedachte komt ook mooi tot uitdrukking in het titelnummer van het tweede album. Een 'Fest noz' is een traditioneel nachtfeest in Bretagne, maar het wordt in dit geval in 'Paname', een populaire aanduiding voor Parijs, gehouden. Door het traditionele feest te vieren, al is het in Parijs, kun je je toch Breton voelen. Dat neemt niet weg, dat het pijn doet als je, als Breton, 'de zee slechts van ansichtkaarten kent'. Op diverse plaatsen wordt de vorige generatie bedankt voor het overdragen van de tradities.

Een nummer wil ik nog met name noemen. 'Un type bien' ('Een goede kerel') schetst het verhaal van een mili-

tair die als goede huisvader 's morgens de intimiteit van de thuissituatie verlaat met een knuffel aan zijn kinderen, om zich vervolgens, onberispelijk in het uniform gehesen, naar het werk te begeven alwaar hij aan strikte orders moet gehoorzamen. Hij gaat als piloot het vliegtuig en laat door een druk op de knop een bom vallen op Hiroshima... Dezelfde sombere toonzetting als 'L'avenir est un long passé' van de eerste cd, maar een **juweel van een pop-song**.

Overeenkomsten en verschillen

De teksten van Manau zijn geschreven in modern en eenvoudig Frans en bevatten, gemeten naar rapnormen, weinig woorden uit de jongerencultuur. Ook zijn er weinig woorden ingekort ter wille van het metrum, wat de verstaan- en leesbaarheid ten goede komt. Dit maakt de teksten geschikt voor een breed publiek.

Om de teksten te begrijpen is kennis van Keltische legendes niet nodig. Ieder nummer is afzonderlijk als verhaal te begrijpen, al zijn er wel verwijzingen. De intertekst waarop het meest een beroep wordt gedaan is echter de bijbel en de christelijke traditie. De Hof van Eden wordt regelmatig genoemd, vooral contrastief, en diverse heiligen **passeren de revue**. Deze verwijzingen **zullen echter zelden het begrip van de teksten bemoeilijken**. Een belangrijke overeenkomst **tussen de beide albums is het 'Intro'**. Hierin wordt symbolisch **de inhoud van het gehele album prijsgegeven**. Op de eerste cd is dit het verhaal van de drie jonge mannen die in het verborgene leven. Als ze een druïde ontmoeten, verandert hun leven drastisch. Drie mannen, de verwijzing naar het driekoppige Manau laat zich raden. Hun leven neemt een wending door de ontmoeting met de verhalenwereld. Het accent ligt op de verhalen, niet op wat

ze teweegbrengen. Op de tweede cd is geen sprake meer van een driemanschap, maar van de 'stam', niet nader gedefinieerd, die de wereld aan gene zijde van de heuvels en van de oceaan gaat verkennen uitgerust met **muziek-instrumenten**. Na veel **omzwervingen** wordt de drang sterker om naar huis terug te keren. Manau **trekt de wereld in met muziek, houdt zich daar staande**, maar de wortels blijven trekken en scheppen een band met mensen die dezelfde afkomst hebben: in de wereld, dragen ze de herinneringen aan het magische ondergrondse rijk van de Stam van Dana, de **megalietenbewoners**, met zich mee.

Op beide albums voelt Manau de behoefte zich uit te spreken over de muziekstijl die op het betreffende album te horen is. In het nummer 'Panique celtique' worden de bestanddelen **van de muziek**, 'le nouveau son de Manau', 'het nieuwe geluid van Manau', **genoemd**, zonder een etiket te plakken. De **nadruk** ligt op de volstrekte authenticiteit en onnavolgbaarheid van het genre. In popbladen ontlokken deze omschrijvingen typering als Keltische rap en druïdenhiphop. In 'Dafunkamanau', 'De funk van Manau', van het tweede album is de groep explicieter: 'un peu de funk met le monde à niveau', 'een beetje funk brengt de wereld op peil, geeft smaak aan het leven'. Over de behoefte aan beweging en de weldaad van het vieren van feesten gaat het dan.

De eerste cd biedt vooral Keltische legendes. Ze worden direct verteld, het zijn geen verwijzingen vanuit het hier en nu. Het perspectief is dat van de legendarische Keltische helden. De Keltische cultuur vertoont raakvlakken met delen van Frankrijk, vooral de megalieten in Bretagne worden ermee in verband gebracht. De tekstschrijver heeft zich gebaseerd op het oeuvre van de Franse historicus Jean Markale, die

veel studie heeft gedaan naar deze cultuur. Strikt genomen is de Stam van Dana geen Keltische stam. Dana was **een godin en haar volk leefde in Ierland. Het was aanvankelijk een volk** van hoogstaande denkers en soldaten, waar een civiliserende invloed van uitging. Bepaalde aspecten van hun cultuur stonden in hoog aanzien, zoals de megalieten en de druïdencultuur. De stam wordt echter verjaagd uit Ierland, maar niet helemaal. Na een verloren strijd tegen de Gaëls, sluiten de strijdende partijen een overeenkomst: het vasteland bovengronds komt toe aan de overwinnaars, de Gaëls, terwijl de verliezers, de Stam van Dana, zich vestigen op de eilanden en onder de grond. Aldus **verleent** de Stam van Dana magische krachten aan grafheuvels en megalieten die tot hun ondergrondse rijk behoren. De Stam van Dana wordt ook wel **aangeduid** als het volk van de doden **en in later tijden wordt Dana gekerstend** en gaat als Sainte Anne **door het leven**. De link met Bretagne schuilt derhalve vooral in de aanwezigheid van megalieten. Het is onwaarschijnlijk dat de Stam van Dana ooit strijd heeft geleverd op de Bretonse vlakten, zoals in het gelijknamige lied, maar dit historische criterium doet in het geheel geen afbreuk aan de kracht van het verhaal.

Op de tweede cd verschuift het accent van de Keltische legendes naar de weerklank die de Bretonse wortels vinden bij mensen van de tweede generatie, die zonder direct contact met hun geboortegrond zijn opgegroeid. Hun ouders hebben om economische redenen hun geboortestreek verlaten. De tweede generatie is op en top Frans, versmolten met de bonte populatie van met name de *banlieue*, de buitenwijken van Parijs. Het besef Breton te zijn is een meerwaarde die mensen samenbrengt op grond van een gemeenschappelijk verleden. Van afzetten tegen een

dominante cultuur is geen sprake, het is louter een aanvulling die verrijkt en die mild stemt naar mensen toe die in een vergelijkbare positie leven.

Manau in de klas

De muziek van Manau is eigentijds, sprankelend en verrassend. Al wordt er gezocht naar een typering, elk album biedt een grote variëteit aan muziek. Als we de eerste twee albums bezien, is veranderingsgezindheid een kenmerk van de groep dat ons doet uitzien naar een vervolg.

Die verandering of ontwikkeling zie je ook op het niveau van de teksten.

Leven we op het eerste album mee met de heroïek van de Keltische helden die tot het onderrijk zijn veroordeeld, op het tweede album zijn het gewone mensen die de verhalen van hun helden en hun afkomst delen en doorvertellen. De teksten worden anders, niet oppervlakkiger of minder kleurrijk. Als de teksten wat de taal betreft problemen opleveren, biedt de site uitkomst. Naast de Franse teksten tref je er namelijk de *paroles néerlandaises*, de Nederlandse teksten aan.

De Keltische wereld raakt zowel aan de Angelsaksische als aan de Franse geschiedenis. Het ontstaan van beide talen draagt er de sporen van die hun weerslag vinden in de literatuur. Je kunt vergelijkingen maken tussen goden en mythologieën van de Keltische en andere beschavingen. Je kunt de wereld van de Kelten als uitgangspunt nemen bij geschiedenis, maar het is even legitiem om bij aardrijkskunde of maatschappijleer stil te staan bij (het ontstaan van) de multiculturele samenleving. De gelaagdheid van de Franse samenleving, het verschijnsel dat 'wortels' ook binnen een relatief homogene bevolking een factor van betekenis vormen kan zowel inzichtgevend als verfrissend zijn. Manau zet aan tot verdraagzaamheid en hoewel onrecht wel

wordt benoemd, is het aantonen van misstanden in de samenleving niet het voornaamste thema van de teksten op de albums.

In het nummer 'Je jazz les couleurs', spreekt Manau de wens uit de zevende dag van de schepping over te doen: 'Voici mon 7ème jour et que Dieu me pardonne' ('Dit is mijn zevende dag. God moet het me maar niet kwalijk nemen'). Volgens het boek Genesis gebruikt God de zevende dag om uit te rusten van de schepping die hij in de zes voorgaande dagen heeft voltooid. Manau wil deze dag benutten om de wereld opnieuw kleur te geven:

Plus de bâtiments ternes telle est ma
volonté

Le pâle de mon épiderme n'est plus
approprié

Si la ville n'est plus la même, ça
change les données

Geen vale gebouwen meer, dat is wat ik wil.

Ik kan de bleke kleur van mijn huid niet meer als uitgangspunt nemen. Als de stad niet meer hetzelfde is, verandert alles.

Met een muzikaal kleurenpalet wil Manau de stad, de stedelijke samenleving, nieuw leven inblazen. Zo brengen muziek en woorden geluk binnen handbereik: 'Je touche le bonheur'

Alfons Andriessen was van 1986-2001 als docent Frans werkzaam aan het Oosterlicht College in Nieuwegein. Sinds 1999 is hij verbonden aan het Instituut voor Leraar en School te Nijmegen, de lerarenopleiding van de Hogeschool Arnhem Nijmegen en de Katholieke Universiteit Nijmegen. ■

Gebruikte bronnen

J. Markale, *Les Celtes*. Paris: Payot, 1970.

Met als zoekwoord 'Manau', levert www.google.com een schat aan uiteenlopende sites op. De site www.manau.com is de officiële site van de groep.